

Kognitivní poruchy a další psychopatologie v souvislosti s chirurgií PN

Tereza Uhrová

Psychiatrická klinika I.LF UK a VFN
Neurologická klinika I.LF UK a VFN
Praha

Psychiatrická komorbidita u PN

- psychomotorické zpomalení
- deprese, anxieta, apatie
- izolované kognitivní deficity, demence
- psychotické projevy
- porucha kontroly impulsů
- dopamin-dysregulační syndrom

DBS

↓ motorických symptomů

↑ kvalita života

↑ mobilita, aktivity denního života, emocionální
„well-being“

↓ stigma, tělesný dyskomfort

DBS a mentální funkce

- ovlivnění kognitivních funkcí
 - psychiatrické nežádoucí účinky
- ➔ stále velmi kontroverzní

↓ exekutivní/kognitivní fce

↓ anxieta

závažné psychiatrické než.úč. ≈ farmakoth

DBS a mentální funkce II

- pooperační psychiatrické symptomy = časté
- ↔
- často přítomny před DBS
← PN = neuropsychiatrické onemocnění
- farmakoterapie: hyperdopaminergní nežádoucí účinky
- DBS: hypodopaminergní nežádoucí účinky

Příčiny psychopatologie

- ← chirurgický zákrok
- ← vlastní stimulace
- ← úprava doprovodné farmakoterapie
- ← změna psychosociálního zařazení v důsledku zlepšení motorických funkcí
- ← pooperační management
- ← věk + přirozená progrese?

- ← preoperativní psychiatrická vulnerabilita

Psychiatrická symptomatika po DBS

- kognitivní problémy (41%)
- deprese (8%)
- (hypo)mánie (4%) - ?
- suicidalita (0,5-3%): dokončený TS 0,45%, pokus 0,9%

Voon, 2008

- úzkostné poruchy (<2%)
- změny osobnosti, hypersexualita, apatie, agresivita (<0,5%)
- bez behaviorálních změn \approx 1/2 pacientů

Temel, 2006

- DOPA-dysregulační sy, ICD, punding

Lim, 2009

Kognitivní problémy

- verbální fluence
- verbální paměť
- PM tempo
- visuospeciální paměť

Neuropsychological and psychiatric changes after deep brain stimulation for Parkinson's disease: a randomised, multicentre study

Po 6 měsících /DBS STN 60:BMT 63/:

- ↓ exekutivních funkcí
 - verbální fluence [semantic, phonemic]
 - Stroop 2 naming colour; Stroop 3 word reading; Stroop 4 colour naming time
- ↑ kvality života /PDQ-39/
- ↓ anxiety /Beck/
- závažné psychiatrické nežádoucí účinky:
10 DBS: 8 BMT
(TS, deprese, psychóza, apatie)

Re: ∅ zhoršení celkové kognice ani afektivity; selektivní změny neovlivňují QoL = **bezpečné z hlediska neuropsychologických a psychiatrických účinků u pečlivě selektovaných pacientů**

Witt K. et al, Lancet Neurol 2008; 7: 605–14

Motor and cognitive outcome in patients with Parkinson's disease 8 years after subthalamic implants

20 pac.

- ↓ verbální fluence
- mírné ↓ abstraktního myšlení, epizodické paměti, exekutivních fcí
- 1 pac. demence
- Ø signifikantní změny na škálách deprese a anxiety proti To

Re: DBS STN = dlouhodobě bezpečná léčba
z hlediska kognitivní a behaviorální komorbidity

Fasano A. et al, Brain 2010: 133; 2664–2676

Suicidalita při DBS STN u PN

BDI

- rizikové faktory TS u DBS STN
 - pooperační deprese x nemusí být manifestní deprese
 - dramatická redukce dopaminergní léčby – indukce změn nálady /x u pacientů s $\downarrow\downarrow$ DA $\uparrow\uparrow$ časový odstup TS/
 - narušená regulace impulzů a \downarrow kontrola emocí x behaviorální změny mohou být mírné n. transientní n. podhodnocení pacientem n. pečovatelem
- hybná nezávislost / 'A distressed mind in a repaired body?' / - význam sociálních, partnerských, ekonomických a psychologických faktorů
- chybí vodítka pro správný časový odstup neuropsychologického a psychiatrického sledování

Ana M. Rodrigues et al, Eur Neurol 2010;63:176–179

Kazuistika ① - ♂ 1952, vyš. IX/08

- RA: bez psychoheredity
- OA: od 1990 PN, XII/02 DBS STN, jinak Ø
- FA: Isicom, PK Merz, Sinemet CR, Cipralex, Hypnogen
- SA: ženatý, dcera 21, PID od 2003
- NA: abstinent, nekuřák
- PsA: před začátkem PN bez potíží s PN „částečné“ problémy – „votrávenej“, „omámenej“ z léků

Kazuistika ① - pokr.

- 12.12.02 DBS – „očekával lepší výsledek“
- skokové změny stavů on-off
- do DBS zaměstnán, po oper. musel přestat; po oper. bez th, trvalo nastavení – nespokojen, „že se nepovedlo“, občas řekl, že „to nemá cenu“
- 11.3.03 za přítomnosti rodičů i dětí TS (tentamen suic.) – při vázání vinných hroznů, na dvoře, provazem od vína
- průběh komplikován aspirační pneumonií → totální amnézie, dle manželky náhlý zkrat
- PA – Cinralax – ztenčení úlně dohře nikdy“

Kazuistika 1 - NO

- léto 08 „horší“, hůře chodí, neprav. efekt léků, dystonie DK, denní pády, pocity napětí, kdy se nemůže hnout – „už ani není možné chodit mezi lidi“
- špatně spí x soustředění slušné
- do ničeho nemá chuť x snaží se být aktivní, „když ale 3x spadne u česání jablek, nechá toho“, pak vzteklý, lítostivý
- strach z budoucnosti – jak zvládne
- suic. úvahy ∅ - nyní naopak na sebe opatrný, „aby se mu něco nestalo“
- prožitek radosti ∅
- dle manželky apatický, ale má panickou hrůzu zůstat sám

Kazuistika ① - objektivně

- odpovědi s latencí, stručné
- forie subdepresivní, intermitentní anxiousní tenze
- ↑ pohotovost k lakrimaci
- ex anam.stavy silné IP tenze vázané na akt. hybnost, provázené silnou naléhavostí, místy až panikou
- časná a pozdní insomnie
- ↓ zájmu, obavy z budoucnosti, ztráta perspektivy, beznaděj, snížené sebehodnocení, anhedonie
- myšlení fixované na problematiku hybnosti -ulpívá
- Cipralex, Lexaurin ex
- Mirzaten 30 mg, Neurol (0,25) 3x1/2 + dle potřeby

Kazuistika ① - kontrola X/o8

- subjektivně i dle manželky podstatné zlepšení
 - ústup tenze, lépe zvládá stavy zhoršené hybnosti
 - forie v normě
 - hypohedonie, hyposomie
 - asuicidální
-
- v plánu MRI v celk.anestezii k posouzení umístění elektrod → další postup
 - Pacient náhle spáchal sebevraždu

DBS a psychóza

- ↑ riziko „best medical treatment“ vs. DBS
← farmakogenní indukce

Witt K., 2008

- kazuistické reporty

Psychóza u PN

- začátek pozvolný, necharakteristický
- první potíže obvykle v noci (záměna za tíživé sny!)
 - poruchy spánkového rytmu, změna snové produkce
- charakteristická počáteční závislost na šeru/tmě a nedostatku zvukových podnětů (senzorická deprivace)
- zpočátku alespoň částečný náhled
- postupný přechod i do dne
- **zrakové pseudohalucinace**
typické: cizí osoby nebo zvířata v bytě
- ⇒ **halucinace pravé**
 - specifický fenomen: „osoba za zády“
 - zcela ojediněle jiné než zrakové halucinace
 - obvykle malý emocionální náboj
 - komplikace bludnou produkcí

Kazuistika ② - ♀ 1939

- RA: psych. negat.
- OA: PN od 1994, arytmie, art.hypertenze, nefrolithiasa
- FA: Mirapexin, PK Merz, Tenaxum, Sotalex, Inhibace, Orcal, Atoris
nesnášenlivost L-DOPA (akutní gastrorrhagie)
- → po zhoršení 2003 DBS STN bilat. s dobrým efektem
- od 2007 kogn.deficit, barevné sny, vizuální halucinace
- VI/2008 poprvé psych.vyš. pro atyp. auditivní halucinace
– vylučována komorbidity → quetiapin, donepezil
→ zlepšení
- VIII/09 reimplantace stimulatoru

Kazuistika ② - V/2010

- chronicky přítomné halucinace nabývají děsivého obsahu – děsivé vzezření, ohrožují rodinu, silný strach
- postupně vysazen PK Merz – zhoršení chůze a stability
- psychiatrické vyšetření – indikována hospitalizace
- Obj.: překvapivě správně orient., forie paradoxně elevována, místy žertuje, bohatá spontánní psychotická produkce – komplexní vizuální halu trvalého rázu, zcela řídicí chování, akt. prezentuje bez emočního náboje, dle rodiny doma masivní sek.anxieta až do nočních děsů, nově taktilní halu a somat.senzace, sekund.bludné interpretace, paranoidita, systemizace; dyslogie, asociační skoky, abnormní chování v REM

Kazuistika ② - hospitalizace

- postupné ↓ Mirapexinu k vysazení
- quetiapin, melperon
- ↓ emoční náboj, ↑ spánek
- mizí taktilní halu, ↓ viz.halu (+ dissimulace)
- mizí paranoidita
- obavy z domácího prostředí

- Th: PK Merz, Seroquel, Aricept, Buronil, Zoloft
stimulace

DDS, ICD, punding

- 21 kazuistik
- preoperační výskyt +/-
- zhoršení – beze změny – zlepšení – nový výskyt
- STN - ↓ medikace x GPi

Lim 2009

Kazuistika ③ - ♂ 1962 – X/2008

- RA: bratr otce na vojně TS zastřelením, matka matky demence
- OA: ve 2l. meningitida, v 7l.komoce, od 33l. PN
- SA: rozvedený, 2 nezletilé děti, PID od 2000, část.omezen v právních úkonech od 2007
- NA: gambling - ↑↑↑dluhy, opak. léčby, omezení způsobilosti, drobná kriminalita
- Obj.: ...odp.při „problem.“ tématech účelově upravené, dysforický, ex anam. silné tenze vázané na dyskinezy, hypobulie, ↓výkonnost a motivace...spánkový režim ↑↑ modifikován životním stylem, místy až inverze...

Kazuistika ③ - rizikové faktory

- pozitivní RA
- samovolné navyšování dávek DA léčby
- akt. přítomna dg. dystymie
- anamn.výskyt:
 - 1x paran-haluc.sy při ↑ exhausci po spánkové deprivaci
 - 1x vizuální hypnagogické halucinace
 - 2-měsíční epizoda hypománie s hypersexualitou
- neukázněný životní styl s rozpadem spánek-bdění
- osobnostní struktura s rysy nezdrženlivosti, asociálnosti
- kontinuální gambling po totální sociální devastaci

Kazuistika ③ - XII/2008 DBS STN

- před nastavením stimulace propady nálad
→ mirtazapin
- IV/09:
 - SCL-90 zhoršení všech faktorů
 - gambling ↓ o 70%, herna 1x měsíčně
 - hlavní problém: najít jinou společnost – nemá „normální vazby“
 - Mirtazapin 30 mg, Isicom 250 mg, Comtan, PK Merz

Kazuistika ③ - II/10

- přerušil kontakty se „špatnou společností“
- v herně nebyl 7 měsíců...
- ...ale nechodí nikam, sám doma, čte...
- nálada „na bodu mrazu“ (mirtazapin 45 mg)
- objektivně: depresivní, ↓ vůle a zájmu, anhedonie, úplná sociální izolace, sekund. anxiety, spánek farmak. korig., pocity selhání a viny, gambling neaktuální
- Mirtazapin 45 mg, Cipralex 10 mg
- možnosti resocializačních aktivit

Kazuistika ③ - jaro- léto 2010

- mírné zlepšení, limitace situační složkou
- přestěhování do pensionu s pečovatelskou službou
- 1x navštívil sousedku....
- minim. rok nebyl hrát....